dráma

Jean-Claude van Itallie és az America Hurrah

1966. november 7-én mutatták be a New York-i Zsebszínházban Jean-Claude van Itallie három döbbenetes hatású egyfelvonásosát *Hurrá Amerika* (America Hurrah) címmel. A kritikusok akár elragadtatott, akár elítélő hangon írtak az elöadásról, elismerték, hogy az évad legjelentősebb színházi eseményét látták.

Az elöadás alcíme ez volt: Three Views of the USA. Ez a „view" többértelműsége folytán fordítható úgy, hogy „Három kép Amerikáról", de azt is jelenti, hogy „Három vélemény". A három különös és egymástól is eltérő hangütésű, formai megoldású szatíra azonos szemléletet mutat. Az ország állapota fölött érzett aggodalom és az „amerikai életmód" bírálata jelenik meg mindegyikben.

Az elsö darab, *az Interview* (ami beszélgetést és káderezést is jelent) eleinte egy személyzeti osztályon játszódik. A kérdezö tisztviselö a személyi körülményeiket feltáró munkára jelent kezőkkel szemben olyan gépies és közönyös, mint egy elektronikus számológép a belétáplált lyukkártyák iránt. De ez a közönyös, hideg egymás mellett élés, ez a „monologizáló" beszélgetés jellemzi később a nem hivatalos kapcsolatokat is. A délutáni társasági összejövetelen sem érdeklödik igazán senki a másik iránt, mindenki merev tartással, önmagába zárva játssza saját életszerepét.

A második egyfelvonásos, a *TV* két síkon játszódik. Egy széles képernyön megelevenednek az amerikai televíziós adások klisészerű műsorai, politikusok, sztárok, és közben az adást figyelö három ember beszélgetéséböl kiderül, hogy ezek a műsorok mennyire preparált világot mutatnak, milyen kevés közük van az emberek valóságos életéhez.

Az elsö két egyfelvonásos megmarad a szatíra hagyományos keretei között. Alkalmaz néhány formai újítást, illúziókat rombol, torzít, felnagyít, szenvedélyesen bírál. A harmadik, *a Motel* azonban valóságos lidércnyomás. Az elsö pillanattól az. Az emberek bábuk, egymással nem beszélnek, félelmetesen mozognak. Ami beszéd hallható, az sem kapcsolatteremtés, hanem rémes monológ egy világról, mely rohanva is hiába keresi önmagát, neurotikus, tele van félelemmel és hisztériával, katalógusból vásárol, mert nemhogy az emberek közötti, de már az ember és az áru közti kapcsolat sem közvetlen többé. Azután vak indulatok törnek fel, majd a színpadon dúló rombolás túlárad a falakon, s az egyetemes pusztulás apokaliptikus hangorkánjává fokozódik.

Néhány magyar színházi szakember tanúja volt a New York-i előadásnak. Többen tudósítottak is róla. *A Hurrá Amerika* harmadik darabját, *a Motelt* - mely a legintenzívebb és legmegrázóbb kifejezése a válság érzetének - most közzétesszük.

K. K. S.

JEAN-CLAUDE VAN ITALLIE

Motel

Némajáték három bábra

A fény a Moteltulajdonosnő bábura esik. A játék folyamán a fény intenzitása fokozódik.

A Tulajdonosnő bábu nagyméretű, sokkal nagyobb, mint egy ember. Elsősorban azért látszik óriásnak, mert a feje legalább háromszor olyan nagy, mint amekkora a testéhez illene. Teljesen szürke. Hosszú szoknyája egészen a padlóig ér. Négyszögletes melle van. A fején a hajcsavarok elektronikus alkatrészeket juttatnak eszünkbe.

A Tulajdonosnő bábu szemüvege tükör. Nincs jelentősége, hogy a tükrök adott pillanatban mit tükröznek. A nézők néha megpillanthatják magukat, vagy zavarhatja őket a tükör villogása. Mindez nem számít: a közönség érzékelő idegeit nem kell kímélni.

A motel szobája, melyben a Tulajdonosnő bábu áll, néhány „otthonias" darabtól eltekintve jellegtelenül modern. Kint, az ablak alatt neonfény pislog. A színek a szobában, csakúgy, mint a Férfi és a Nő bábu ruhái a narancssárga, a rózsaszín és a vörös rikító elegyei, kiugranak a visszatükröző plasztikus háttérből.

A Tulajdonosnő hangját szünet nélkül halljuk, egy vagy több hangszóróból. A Hang eleinte lágyan erőteljes, majd ahogy a fény élesebbé és kellemetlenebbé válik, úgy lesz egyre nyersebb és érdesebb, végül kemény, leereszkedő és kicsinyes.

A bábu belsejében a színész magasított cipőben működteti a Tulajdonosnőt. Csupán a bábu karját tudja külön mozgatni, vagy elindul a bábuban. Amikor megszólal a Hang, a bábu karja meglendül és a Tulajdonosnő bábu kis körökben ide-oda sürgölődik a szobában.

A TULAJDONOSNŐ HANGJA: Régi vagyok. Ősi gondolat : a fal vagyok, mely a mindenséget bezárja. Körülfogom a semmit, mely bennem történik. Vagyok a színtér: római színház, hol az éljenzés elszabadítja az oroszlánt; a compiégne-i erdő vasúti kocsija 1918-ban és 194o-ben. Voltam márványterem és parafával tapétázott szoba. Egyszer földes volt a padlóm, máskor selyem borította falaimat. Ezt a szobát is összezúzzák úgy, mintha görbe karddal hasogatták volna. Tárgyait megunják, kidobálják. Én vagyok ez a szoba. *(Hátul kinyílik a szoba ajtaja, és fényszórók világítanak a közönség szemébe. Két nagyméretű bábu, a Férfi és a Nő sziluettje látszik, ahogy elhaladnak a fényszóró előtt. Ismét a Tulajdonosnő hangja hallható.)*

A TULAJDONOSNŐ HANGJA: Szép szoba. Nem olyan díszes, mint egyes helyeken, de kényelmes. Es otthonias a légköre. A bútorvédö huzat anyám boise-i házából való. Idahóból. Azt hiszem, passzol a svéd hintaszékhez. Tudják, ezt én találtam ki. Minden modern, mai, úgy bizony - ezen az országúton nincs korszerűbb motel. Se tisztább. Menje-nek, nézzék meg, aztán mondjanak be nekem egyket adatot.

*(A Nő **bábu** belép. Vállát hátraveti, mint pózban álló lányok naptárak reklámképein. Mellei rendkívül nagyok és formásak, lehetőleg mozgathatók. Cseresznyerúzs mosolyt, szőke hajat és rikító mintás ruhát visel.*

*Mind a Férfi, mind a Nő **bábu** akkora, mint a Tulajdonosnő, fejük a normálisnál legalább háromszor nagyobb. A Férfi és a Nő **bábu emberszínűek, mozgékonyabbak** a Tulajdonosnőnél. A színészek a bábuk belsejében ugyancsak magasított cipőben járnak. Nincs semmilyen kapcsolat a Tulajdonosnő és a Férfi meg a Nő bábu között. Amint a Nő bábu belép, leteszi retiküljét és megnézi a szobát. Azután leveti ruháját, előtűnik csipke bugyija és melltartója.)*

A TULAJDONOSNŐ HANGJA: Itt minden modern, de ahogy mondtam, ugyanakkor otthonias is. Értik? Amikor az ember elfárad idegenben? Nem mintha régimódi lenne. Nem. Rossz értelemben véve nem. Gomb-nyomásra bekapcsol a tévé, gombnyomásra megy a vécé. Csak ki kell szállniuk a kocsiból. Ne haragudjanak, ha megmondom, de nagyon messzire kell menniük, míg ilyet látnak ezen az országúton. Ez aztán szoba. Igen. És elfogadható áron. Itt írja alá. Bocsánat, a toll ereszt. Látom, fáradtak.

(A Nő bábu bemegy a fürdőszobába.)

A TULAJDONOSNŐ HANGJA: Gyerekek nincsenek? Így a jó. A gyerekek nem becsülik az utazást. Es a szobák nem méltányolják a gyerekeket. Ahogy nézem, ez az utolsó üres szobám. Lekattintom a szabad szobát jelző kapcsolót. Tizenkét dollárt kérek. Elöre lesz. Így, tudják, akkor mehetnek, amikor akarnak. Korán indulhatnak. Körutazáson vannak, ugye? Az jó. Hozzák fel **a poggyászukat,** amíg

kinyitom az ajtót. Ugye látják, merre kell jönni?

(A Férfi bábu kezében kofferrel, belép. Szájában szivar, harsány színű florida-inget visel. Becsukja az ajtót, körülnéz a szobában, leveszi a ruháját, kivéve tarka sortnadrágját,)

A TULAJDONOSNŐ HANGJA: Na„ itt vagyunk. Nem az a fontos, hogy én mit mondok. Láthatják. Ez a szoba magáért beszél. Magáért beszél. Láthatják, ez tökéletes 1966-os szoba. De van egy kis otthonias hangulata. Gondoskodtam róla. Otthonias. Kényelmes, szép, barátságos, de modern. Ez az igazi. Láthatják. A legjobb hely a 6-66-os országúton. Hát lehet, hogy vannak hasonlók, de ez a legjobb. Megfelelő helyre jöttek. És a faliszőnyeg. Nem lényeges, de szerintem nem szoba a szoba faliszőnyeg nélkül.

(Hallani, hogy lehúzzák a vécét.)

A TULAJDONOSNŐ HANGJA: Itt még nem volt panasz. Soha. Modern emberek a modern helyeket szeretik. Hát igen. Ez tény. Ők maguk mondják. És elfogadható. Nagyon, nagyon elfogadható árak. Ezen az országúton ilyen szobáért nincs olcsóbb ár. Azt kapja, amit megfizetett.

(Ismét lehúzzák a vécét.

A TULAJDONOSNŐ HANGJA: Az a rengeteg autózás meg vezetés. Fáradtak. Biztos maguk is. Én az lennék. Mérföld, mérföld után. *(A Férfi bábu az ágyat kezdi vizsgálgatni.*

Meghúzza az ágyterítőt, kipróbálja milyen erős.)

A TULAJDONOSNŐ HANGJA: Érdekes. Mókás, hogy éppen ide jöttek. Nem tudtak a motelröl és én se magukról. De nem„ maguk tudták! Direkt ide jöttek. Jóhírű, rendes, otthonos hely. Direkt jöttek.

(A Nő bábu visszajön a fürdőszobából, hogy kivegye hálóingét, a retiküljéből. Visszamegy a fürdőszobába.)

A TULAJDONOSNŐ HANGJA: Az ember mindenhol Isten kezében van. Ha vár, ha jön, ha megy.

(A Férfi ***bábu*** *lehúzza az ágyról a terítőt, a takarót, a lepedőket, és valamennyit összehasogatja. Durván felugrik az ágyra.)*

A TULAJDONOSNŐ HANGJA: A 6-66-os úton bármelyik motelbe jöhettek volna. Bármelyikbe. Ezen a hatalmas úthálózaton. Elzúg-nak, elsuhannak. Teherkocsik is. Autók mindenünnen. Tele emberekkel és mind Isten kezében vannak. Én mégis megismerem a rendes embereket. Elég egy pillantás. Mindenkit.

(A Férfi bábu felforgatja a bőröndöt, szétszórja a ruhákat a szobában.)

A TULAJDONOSNŐ HANGJA: Makadám-út, aszfaltút, autópálya. Nagy a világ, és maguk idevetődtek. Láttam a rendszámtáblájukon az állam nevét. Magam ott még nem jártam. Nem voltam én sehol, kivéve a városban utánpótlásért, meg Boise-ban, Idaho államban.

(Tisztálkodószerek, fürdőszobai felszerelési tárgyak, köztük vécépapír és a vécéülőke repül ki a fürdőszobából. A Férfi bábu időnként kitép néhány lapot a bibliából.)

A TULAJDONOSNŐ HANGJA: Mondhatnánk, idejön hozzám a világ. Kicsi a világ. Itt ez a művirág: Made in Japan. Észrevették? A katalógusból választottam. Kata-ló-gus. Ebben a szobában mindent rendelésre hoztak.

(A Férfi bábu letép néhány függönyt. Újabb tárgyak repülnek a fürdőszobából.)

A TULAJDONOSNŐ HANGJA: A katalógusból választottam. Kivéve a bútorvédö huzatot és a faliszőnyeget. A szőnyeget magam csináltam. Otthonias hangulat. Anélkül nem szoba a szoba. Persze az ágyterítő is kézi horgolású, itt a közeli városban csinálták. Mrs. Harritt. Betsy Harritt egy másik katalógusból választotta az anyagot. Kata-ló-gusból.

(A Nő bábu kijön a fürdőszobából. A bugyira és a melltartóra felhúzta a hálóinget. Amikor a Férfi bábu észreveszi, mindent abbahagy 4 *oda-megy hozzá.)*

A TULAJDONOSNŐ HANGJA: Maga is a katalógusból ismerem az italokat, melltartókat, hűtöszekrényeket, öntöttvas kapukat, műanyag díszeket.. .

(A Nő bábu szétnyitja a hálóingét és a Férfi bábu leveszi róla a melltartót. Csókolóznak. A Nő ***bábu*** *rúzst ken a mellbimbójára.)*

A TULAJDONOSNŐ HANGJA:... újságelőfizetéseket, Buick teherautókat, takarókat, villákat, automata horgolótűket, tranzisztoros készülékeket és bútorvédö huzatokat, nylon holmikat ..

(A Férfi bábu bekapcsolja a tévét. A tévé gonoszul vibrál és rock-and-roll zene bömböl.)

A TULAJDONOSNŐ HANGJA:... különleges paplanokat, papír hajcsavarokat, macskákat, macskagyökeret, műlábat, bádogdobozt, korlátot, szent könyveket, metszett fürdőszobafelszerelést, asztalokat, teáskészletet ...

(A Férfi bábu egyszerű trágár szavakat ír a falra. A Nő bábu ugyanezt teszi a rúzsával.)

A TULAJDONOSNŐ HANGJA: .. . savanyúságot, díszgyertyát, babát dél-dakotai viseletben, műhajat, finomított tejet, szeretetreméltó nagypapit, colt pisztolyt, Galsworthy-könyveket, rácsos gyerekágyat, vitrint, ingó-bingót .. .

(A Nő bábu rajzolni kezd. Felvázol egy férfi nemiszervet, majd félénken rajzol hozzá szőrt és ondócseppeket.)

A TULAJDONOSNŐ HANGJA:... és televíziókészülékeket. Ó, mondhatom, hogy ismerem. Csodálatos. Tele van mindennel, benne van az egész világ. Elmondjam, mit gondoltam? Jövőre építtetek ide egy óvóhelyet. Óvómotel. Minden lesz a föld alatt. Meghirdetem mindenütt, végig a 6-66-os országúton.

(A Férfi és a Nő bábu tisztelnek.)

A TULAJDONOSNŐ HANGJA: Tökéletes Biztonság, Biztonság Míg Mélyen Alszik, Temesse Bajait Ebbe A Motelbe, Otthonos, Nagyon Kényelmes, ólommal Bélelt, Minden Szoba Külön Kazettában, Rendkívüli Helyzetre Tizennégy Napi Tartalék, Öt Dollár Különdíj .. .

(A rock-and-roll zene mind hangosabb lesz. Elnyújtott sivítással megszólal egy légvédelmi sziréna. A Férfi és a Nő bábu módszeresen egyre vadabbak. Bezúzzák a televízió üvegét és a falon lógó képeket. Leszakítják a még meglevő függönyöket, betörik az ablakot, ruhadarabokat és ágy-neműt szórnak szerteszét, végül kitépik a Tulajdonosnő mindkét karját.)

A TULAJDONOSNŐ HANGJA: Zárt Szenny-víz Rendszer, Szűrök, Geiger Számlálók, Periszkópok, Faliszőnyegek, Kis Képkeretek A Szeretteinek, Made in Japan - A Katalógusból. Kata-ló-gus. Kiválaszthatja a cikkeket és termékeket: hangutánzó gép - olyan édes -, felhám, kétszer sodort fésűk recézett edzéssel, húsverők, halfogók, petárdák, égetett tanganyikai terrakotta légycsapók, okker faliszekrények, ping-pong labdák, pelenkák, jövendömondó a Bak és a Rák jegyében születetteknek, diótörők, teljes cipőfelsőrészek, henteshorgok, fércelőtűk ..

(A Tulajdonosnő hangját elfojtja a süketítő élességűre erősödött sziréna és a zene, amely a színház minden sarkából árad. Az ajtó újra ki-nyílik, és a fényszórók a nézők szemébe világítanak.

A színész eközben kisiklik a Tulajdonosnő bábuból.

A Férfi és a Nő bábu letépik a Tulajdonosnő fejét és testét félredobják.

Aztán a Férfi és a Nő bábu egymás után el-hagyják a motelszobát és kisétálnak a széksorok között. Ventillátorok a levegőt a színpadi rom-halmazon át a nézőtérre fújják.

Még egy pillanatnyi kínzó zaj, aztán sötétség és csönd.

A darab után a színészek lehetőleg ne jöjjenek ki meghajolni.)

F ü g g ö n y

Fordította: Köröspataki Kiss Sándor

***A SZÍNHÁZMŰVÉSZETI SZÖVETSÉG* FOLYÓIRATA** *Főszerkesztő: Boldizsár Iván • Szerkesztő: Cs. Török Mária*

*Szerkesztőség: Budapest, VI., Nagymező utca **22-24.** Telefon: **124-230***

***Megjelenik havonta** • A kéziratok megőrzésére és visszaküldésére nem vállalkozunk.*

*Kiadja a Lapkiadó Vállalat, Budapest, VII., Lenin krt. 9-11. A kiadásért felel: Sala Sándor igazgató. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlap Irodánál (13p., V., József nádor tér 1.) a **61.238.** sz. egyéni csekkszámon és a 61.066 sz. közületi csekkszámon, vagy átutalással az MNB 8-as egyszámlára. Előfizetési díj: 1 évre 144,- Ft, 1/2 évre 72,- Ft. Példányonkénti eladási ár: 12,- Ft. Külföldön előfizethető a Kultúra külföldi képviselőinél. Indexszám: 25797*

*69.118o - Athenaeum Nyomda, Budapest - Íves magasnyomás - **Felelős vezető:** Soproni Béla igazgató*